

Ontmoeting in Tilburg

Afweging en afstemming

HET **pon | telos**

Ontmoeting in Tilburg

Afweging en afstemming

drs. Mirjam Smulders
Katja Nagelkerke MSc

Colofon

Het PON & Telos heeft dit onderzoek verricht in opdracht van

GEMEENTE TILBURG

Auteur(s)

Katja Nagelkerke en Mirjam Smulders

Opmaak tabellen en figuren

Stan ten Thije

Fotograaf

Merktilburg.nl

Publicatienummer

221825

Datum

mei 2023

© 2023 Het PON & Telos

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij Het PON & Telos. Gehele of gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

Vermenigvuldiging en publicatie in een andere vorm dan dit rapport is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van Het PON & Telos. Hoewel deze publicatie met de grootst mogelijke zorg is samengesteld, kan Het PON & Telos geen enkele aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele fouten.

Meer informatie

www.hetpon-telos.nl

Samenvatting

Het belang van laagdrempelige ontmoetingsplekken voor de gezondheid en veerkracht van bewoners wordt in menig beleidsstuk van de gemeente Tilburg benadrukt. Hoewel de positieve effecten van deze burgerinitiatieven aldus bekend zijn, is minder duidelijk welke ideeën ondersteund dienen te worden. Op dit moment heeft de gemeente weinig overzicht over de manier waarop bewonersinitiatieven voor ontmoetingsplekken binnen komen en welke afwegingen worden gemaakt bij het toekennen van ondersteuning.

Om hier meer duidelijkheid over te scheppen, is Het PON & Telos gevraagd om te onderzoeken hoe vijf reeds toegekende ontmoetingsplekken tot ontwikkeling zijn gekomen. Aan de hand van literatuuronderzoek, deskresearch en achtergrondgesprekken is een beeld gevormd over de besluitvorming rondom ontmoetingsplekken. Op basis hiervan is een advies en praatplaat ontwikkeld om toekomstige bewonersinitiatieven voor ontmoetingsplekken aan te toetsen.

Afwegingen en samenwerking

In dit rapport zijn vijf casussen over het besluitvormingsproces rond ontmoetingsplekken. Uit de diverse beleidstukken blijkt dat goed gedocumenteerd is waaruit een plek gefinancierd wordt, bij welke bestuurlijk kaders het aansluit en wat het beoogde effect van de subsidiëring is. Vaak wordt echter bepaalde informatie níet verstrekt, zoals de beoogde doelgroep, de verantwoordelijke bestuurder of de mogelijke risico's.

Over de vijf ontmoetingsplekken zijn ook gesprekken gevoerd met ambtenaren van de afdelingen Veiligheid en Wijken, Sociaal en Vastgoedbedrijven en ContourdeTwern (CdT). Hieruit blijkt de vraag naar plekken via allerlei wegen binnen te komen zoals wethouders, wijkregisseurs of CdT. Hierna maakt iedere medewerker zijn eigen afwegingen. Zo wordt er gekeken naar de initiatiefnemers, de wijk, de financiën, de bestuurlijke kaders en de politieke gevoeligheid. Daarnaast benoemen verschillende gesprekspartners het gebrek aan duidelijke communicatie en zicht op welke verantwoordelijkheden bij welke afdeling toebehoren. Ook blijkt een discrepantie tussen de gewenste zelfredzaamheid van bewoners en de werkelijke mogelijkheid van bewoners om een ontmoetingsplek te organiseren en beheren te bestaan. Doorgaans is blijvende (financiële) ondersteuning nodig, waarop bij aanvang vaak niet is geanticipeerd. Tenslotte wordt aangegeven dat CdT niet altijd direct betrokken is bij beheer of exploitatie van de plekken, maar voornamelijk op programmering. Dit sluit aan bij hetgeen het beleid beoogd, de versterking van eigen regie en samenredzaamheid van bewoners en bij de behoefte van mensen aan een zogenaamde 'third place', een plek tussen privé en werk, waar je met je buurt of community samen kunt zijn.

Aanbevelingen en Dialoog Ontmoetingsplek

Op basis van dit onderzoek geven wij diverse aanbevelingen. Zo is het belangrijk om een gedeelde visie te dragen en tussen afdelingen samen te werken, ruimte te houden voor maatwerk en ondersteuning aan bewoners, de menselijke maat aan te houden, maatschappelijke impact in kaart te brengen en transparant te communiceren met CdT.

Deze aanbevelingen en benoemde afwegingen uit de gesprekken monden uit in de infographic Dialoog Ontmoetingsplek. Dit is echter geen standaard afwegingskader, maar een manier om tussen afdelingen het gesprek aan te gaan. Hiermee worden strategische, tactische en operationele vraagstukken rondom een nieuwe ontmoetingsplek tegen het licht gehouden.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Vraag aan Het PON & Telos	1
1.3	Aanpak	2
2	Ontmoetingsplekken in de buurt: deskresearch	3
2.1	Inleiding	3
2.2	De waarde van ontmoetingsplekken	3
2.3	Sociale basis	4
2.4	Beleid in Tilburg	5
2.5	Besluitvorming over vijf ontmoetingsplekken	7
2.6	Samenvatting	10
3	Gesprekken over de plekken	11
3.1	Inleiding	11
3.2	ContourdeTwern	11
3.3	De omgevingsmanagers	12
3.4	De wijkregisseurs	13
3.5	Programma Sociale basis	14
3.6	Programma Veiligheid en wijken	15
3.7	Afdeling Vastgoed	15
3.8	Samenvatting	16
4	Beschouwing	18
4.1	Inzichten	18
4.2	Aanbevelingen	18
4.3	Naar een afwegingskader	20
5	Dialoog Ontmoetingsplek	21

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In het bestuursakkoord *‘Meer voor elkaar’* en de nota *‘Samen een sterke basis’* benadrukt de gemeente Tilburg het belang van ontmoeting in de buurt, wijk of stad. Ontmoeting wordt gezien als het begin van de ontwikkeling van een sociaal netwerk en men gaat uit van de positieve invloed hiervan op de gezondheid en het welzijn van bewoners. De gemeente stuurt dit soort ontmoetingen aan via ontmoetingsplekken, zoals buurthuizen, wijkaccommodaties of satellieten hiervan, waar diverse mensen elkaar treffen.

Een deel van deze ontmoetingsplekken wordt beheerd door ContourdeTwern (CdT). Daarnaast zijn er ontmoetingslocaties met een ander hoofddoel zoals een verzorgingscentrum, school of bibliotheek. Tenslotte zijn er ook plekken in zelfbeheer van bewoners.

De gemeente krijgt geregeld vragen binnen om ondersteuning bij de realisatie of exploitatie van ontmoetingsplekken. Aanvragen hiervoor bereiken de gemeente op verschillende manieren: via bewoners zelf, CdT, gebiedsontwikkelaars, vastgoedmedewerkers of andere actoren binnen buurten en wijken. Dit betekent ook dat er geen vaste wijze is waarop aanvragen voor ontmoetingsplekken worden behandeld. In de praktijk zorgt dit ervoor dat aanvragen bij verschillende afdelingen en ambtenaren worden beoordeeld, op basis van diverse criteria.

Deze werkwijze wil de gemeente graag harmoniseren. Concreet wil de gemeente weten op basis van welke afwegingen de gemeente bepaalt of ze een faciliterende rol kan bieden aan een groep initiatiefnemers. Welke processtappen volgen medewerkers van de gemeente bij het faciliteren van ruimte voor een ontmoetingsplek? Om tot een transparant traject te komen wil de gemeente meer zicht op de genomen afwegingen vanuit de verschillende afdelingen.

1.2 Vraag aan Het PON & Telos

Het PON en Telos is gevraagd om, aan de hand van eerder behandelde aanvragen voor ontmoetingsplekken, te achterhalen welke impliciete en expliciete afwegingen gemaakt zijn om wel of niet te kiezen voor gemeentelijke betrokkenheid bij deze plekken. Door verschillende casussen binnen de gemeente Tilburg nader te onderzoeken moet blijken welke elementen belangrijke afwegingskaders zijn. Voorbeelden van elementen zijn de doelgroep van de accommodatie, welke partijen betrokken zijn of het beschikbare budget. De bevindingen van het onderzoek naar het beslissingsproces moeten uitmonden in een checklist die diverse actoren binnen de gemeente kunnen inzetten. Met dit project wil de gemeente tot een transparant proces komen dat elke ambtenaar kan doorlopen bij het beoordelen van een aanvraag.

1.3 Aanpak

1.3.1 Desk research: casuïstiek

Op basis van door de gemeente aangeleverde documenten kiezen we, in overleg, vijf casussen waarin de gemeente Tilburg juist wél of juist níet gekozen heeft voor betrokkenheid bij de ontmoetingsplek. Criteria voor de selectie zijn: diversiteit aan plekken en locaties in de stad (verschillende wijken en wijkenmerken), aan manieren waarop de aanvraag is gestart de gemeente en aan uiteindelijke rollen van de gemeente. Voor dit deskresearch maken we ook gebruik van het bestaand beleid, literatuur op het gebied van positieve gezonde leefomgeving, ontwikkelingen in het sociaal domein en, waar nodig en relevant, de gebiedsgerichte of wijkaanpak.

1.3.2 Startgesprek ContourdeTwern

Contour de Twern (CdT) is een belangrijke maatschappelijke partner voor de gemeente Tilburg bij de uitvoering van ontmoetingsplekken. Bij het beslissingsproces over een ontmoetingsplek, vanuit verschillende gemeentelijke domeinen, wordt CdT niet altijd betrokken. Daarom is transparante communicatie over de beslissing uitermate belangrijk. Voor het onderzoek zijn we daarom gestart met een gesprek hierover met drie medewerkers van CdT. Dit gesprek heeft bijgedragen aan de interviewgide voor de achtergrondgesprekken met medewerkers van de gemeente. Ook geeft het gesprek input voor de uiteindelijke checklist gegeven, doordat CdT veel ervaring met en kennis over ontmoetingsplekken heeft.

1.3.3 Achtergrondgesprekken

Vanuit de documentenanalyse en het startgesprek met CdT stellen we verschillende vragen aan één of enkele bij de casus betrokken medewerkers van de gemeente. Via deze achtergrondgesprekken halen we de afwegingen van de gemeentelijke medewerkers bij de geselecteerde aanvragen op. Het gaat hier om 14 (online) gesprekken met ambtenaren van verschillende afdelingen. Per casus maken we een beknopt verslag van de gemaakte afwegingen. Deze rapportage vormt de basis van de checklist.

1.3.4 Terugkoppeling bevindingen

Dialogo Ontmoetingsplek bevat de juiste vragen die de verschillende waarden en dilemma's bij het wel of niet toekennen van een ontmoetingsplek blootleggen. In een groepsessie met ambtenaren uit verschillende domeinen vullen we de checklist verder aan en toetsen we de bruikbaarheid ervan. Van de aangepaste checklist maken we een geschikte visualisatie. Het achtergrondverhaal van de casussen vormt hier een bijlage bij.

2 Ontmoetingsplekken in de buurt: deskresearch

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we in op de bevindingen van ons deskresearch. Eerst beschrijven we veranderingen in het denken over ontmoetingsplekken vanuit de literatuur. Daarnaast gaan we in op de uitwerking daarvan op het beleid en de uitvoering in de gemeente Tilburg. Ten slotte gaan we in op de besluitvorming rondom de vijf gekozen initiatieven: *Buurthuis Broekhoven*, *Wijkcentrum 'In de Boomtak'*, *Doorbraakinitiatief Mascagni*, *De Reinevaer Woonkamer van de Kruidenbuurt (Reinevaarstraat)*, en *Broedplaats WIJWest*.

2.2 De waarde van ontmoetingsplekken

Met de decentralisatie van het sociaal domein is steeds meer georganiseerd in de nabijheid van bewoners.¹ Het belang van zogenaamde *Third places* wordt steeds duidelijker. Third places zijn publieke plekken, naast de private plekken zoals bij mensen thuis (first place) en waar zij werken (second place), zo beschrijft Jos van der Lans naar aanleiding van de publicatie van Ray Oldenburg uit 1989.² Publieke ruimten, zijn als 'huiskamers van de stad' de 'kraamkamers van gemeenschapsvorming'. Het zijn plekken die toegankelijk, aangenaam en qua sfeer eerder gezellig dan modern moeten zijn, aldus Van der Lans. Hij rekent dit soort plekken als basisbehoeften van mensen. Met name in verstedelijkte gebieden, zijn dit soort plekken, behalve de commerciële horeca, verdwenen uit de stedelijke ontwikkelingsplannen. Wijkcentra hebben een drempel voor bewoners omdat er zoveel professionals werken. Publieke ruimten worden in het vastgoedframe gezien als onrendabele lasten. Maatschappelijke waarde past niet in dit denken.

In dorpsgebieden zijn vaak nog gemeenschapshuizen of dorpshuizen te vinden. Daar waar in de steden nog buurthuizen zijn, zijn deze onder beheer gebracht van welzijnsorganisaties, waarbij de financiering steeds aan een zijden draadje hangt, zo geeft hij aan. Gemeenten werden steeds minder gezien als partij die publiek maatschappelijk vastgoed moest exploiteren, waardoor er steeds meer gebouwen verkocht zijn. Dit verminderde de beschikbare publieke ruimte en werd daarmee duur.

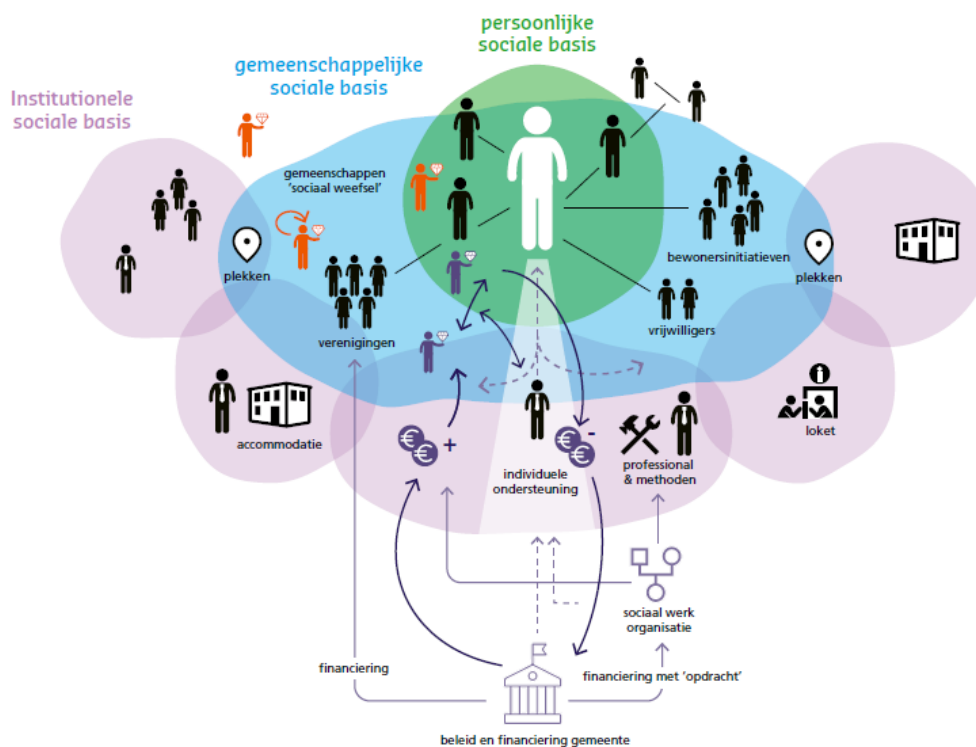
Deze situatie maakt het voor bewonersinitiatieven moeilijk om een ruimte te vinden. De prijzen van ruimten zijn veelal marktconform. Zeker startende of experimentele initiatieven zijn dan genoodzaakt subsidie bij gemeenten aan te vragen voor het gebruik van een ruimte. Dit betekent, zo betoogt van der Lans, dat lokale overheden zich opnieuw moeten verhouden tot de vraag om publieke ruimten voor de initiatieven van burgers. Dit vraagt om een kanteling van het denken over opgaven en problemen naar het denken in plekken.

¹ https://www.josvdlans.nl/publicaties/2015-01-KING-VNG-Nabij-is-beter-Hilhorst_VdLans.pdf

² Van der Lans, Jos, *Ontsnappen aan aanbesteden: buurten en wijken als vitale democratische arena's*, Ministerie van VWS, 2003

2.3 Sociale basis

Het versterken van de sociale basis is een veel genoemd argument om te investeren in bewonersinitiatieven en ontmoetingsplekken. Maar wat wordt hier eigenlijk mee bedoeld? In de recente publicatie 'Cijfers en sociale basis' van Movisie wordt het begrip sociale basis nader verkend.³ De auteurs onderscheiden de persoonlijke, gemeenschappelijke en institutionele sociale basis (zie figuur 1). Activiteiten, actoren en plekken verschillen in functie per sfeer van de sociale basis. Voor het meten van effecten en toekenning van middelen is het belangrijk dit onderscheid te gebruiken. Op de afbeelding is ook te zien dat er twee soort plekken bestaan: één meer institutionele, geëxploiteerd vanuit professionele partners en één vanuit de bewoners. Daarnaast benadrukken deze onderzoekers dat er veel kennis aanwezig is bij aanbieders en actoren die actief deelnemen aan de sociale basis, terwijl gemeenten vaak op zoek is naar overzicht en structuur. Dit geeft het belang van duidelijke samenwerking en rolverdeling binnen de verschillende sferen aan.

Figuur 1. Drie sferen van sociale basis. Movisie, 2023

³ Jochum Deuten en Maarten Kwakernaak, *Cijfers en de sociale basis: Een verkenning naar de mogelijkheden van kwantificeren en monetariseren in de sociale basis*, Movisie, Utrecht 2023

2.4 Beleid in Tilburg

In de beleidsnota 'Samen een sterke basis 2021-2025' beschrijft de gemeente Tilburg haar visie en inzet rondom het ondersteunen en versterken van de sociale basis. Hieruit blijkt dat ambities zoals integraal werken en meer inzet op preventie in de gemeente Tilburg zijn omarmd. Tilburg richt zich hierbij op het versterken van de sociale basis door bijvoorbeeld in sociaal werk en wijkcentra te investeren.⁴

Onder sociale basis verstaat de gemeente:

'Het netwerk van mensen die met en voor elkaar, zonder winstoogmerk, activiteiten organiseren, zoals in het verenigingsleven, vrijwilligerswerk en mantelzorg en hiervoor de benodigde voorzieningen (organisaties, huisvesting, enz.) oprichten en in standhouden. Het zijn ook de mensen die voor een ander zorgen, bijvoorbeeld door mantelzorg of door gewoon een praatje te gaan maken. De sociale basis bestaat daarnaast ook uit de meer formele voorzieningen die de gemeente faciliteert zoals wijkcentra en sociaal werkers.'

Uit de beleidsnota blijkt het sociaal domein in Tilburg op zoek te zijn naar oplossingen om de sociale veerkracht van Tilburgers te verbeteren. Een sterke sociale basis, waar mensen zich verbonden voelen met elkaar en elkaar ondersteunen zou zo'n oplossing kunnen bieden. Aanpak rondom dorps- en wijkgericht werken en het stimuleren van bewonersparticipatie hopen bij te dragen aan de sociale basis. In deze beweging naar het versterken van de sociale basis in Tilburg zijn ontmoetingsplekken belangrijk. Ontmoeting is een sociale hulpbron die het netwerk van mensen uitbreidt en daarmee hun veerkracht versterkt. Meer veerkracht helpt mensen bij het omgaan met tegenslagen en werkt dus preventief voor zwaardere problemen, is de redenatie.

Hoewel in 2011 grootschalig is bezuinigd op wijkcentra en ontmoetingsplekken, heeft Tilburg de afgelopen jaren ingezet op het faciliteren van wijkcentra en MFA's, in samenwerking met ContourdeTwern. Deze wijkcentra worden geacht in te spelen op nieuwe vragen als de behoeften van bewoners veranderen. In de beleidsnota wordt beschreven dat de vraag naar het faciliteren van ontmoetingsplekken echter groter is dan het aanbod. Verschillende subgroepen hebben behoefte aan een eigen plek, terwijl er onvoldoende plek is om voor iedere groep een plek in te richten. Dit versterkt de behoefte aan een kader waar nieuwe initiatieven moeten worden getoetst. Vanuit de beleidsnota worden al verschillende criteria meegegeven zoals het aanpassingsvermogen van het bestaande wijkcentrum om de nieuwe groep te dienen, de diversiteit in doelgroepen voor de nieuwe locatie of het draagvlak onder de bewoners.

In 2020 is de PACT-aanpak in Tilburg omarmd (People Acting in Community Together). In drie aandachtswijken zijn in 'doorbraakinitiatieven' soms ontmoetingsplekken gerealiseerd.⁵

⁴ Beleidsnota 'Samen een sterke basis' 2020-2025

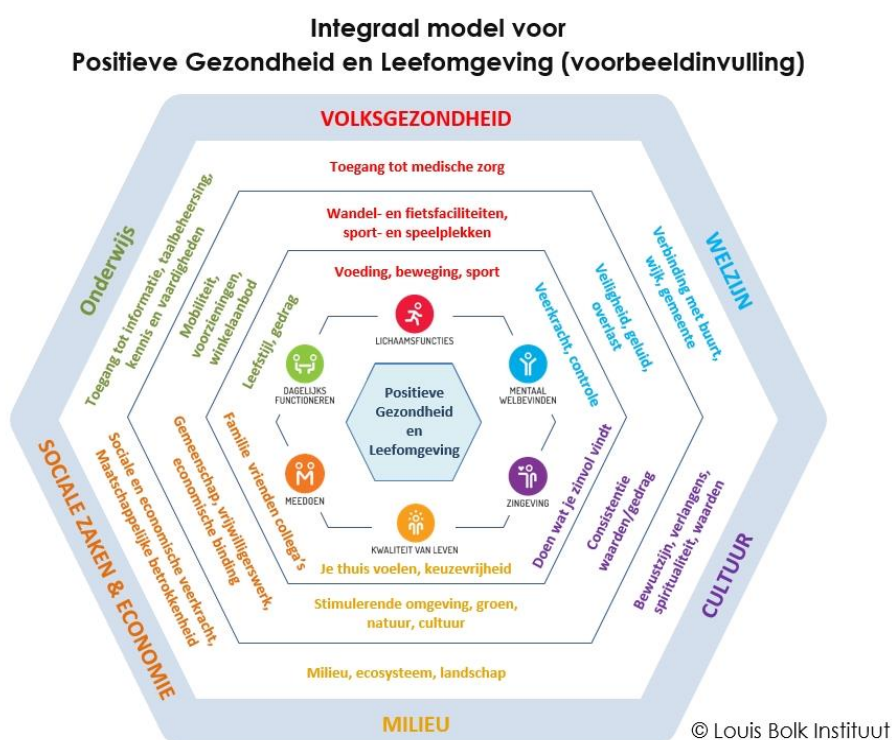
⁵ <https://www.pacttilburg.nl/>

2.4.1 Uitvoering gekanteld

In het bestuursakkoord 'Meer voor elkaar' staat de ambitie om de uitvoering van ontmoetingsplekken te kantelen: *wijkgericht werken* moet via integraal werken en maatwerk in wijken en dorpen de inwoner centraal stellen.⁶ Vanaf 2023 worden er gebiedsteams in elke wijk en buurt ingezet. Specifieke taken van deze gebiedsteams zijn het signaleren van nieuwe initiatieven, deze beoordelen en bewoners ondersteunen in de realisatie. Hoewel deze aanpak nog in ontwikkeling is, werken ambtenaren uit verschillende afdelingen, zoals het Sociaal Domein, Vastgoed of Veiligheid en Wijken, binnen deze teams samen aan een wijk of buurt.

2.4.2 Nota Positieve Gezondheid

De gemeente Tilburg benoemd drie belangrijke bouwstenen voor een sociaal en veerkrachtige stad: bestaanszekerheid, sociale basis en positieve gezondheid. In de nota Positieve Gezondheid⁷ worden, binnen het wijkgericht werken, sociale voorzieningen gezien als manier om meer te bewegen. Het model Positieve gezondheid van Machteld Huber legt de nadruk op de veerkracht van mensen langs zes dimensies: Lichaamsfuncties, Mentaal Welbevinden, Zingeving, Kwaliteit van leven, Meedoen en Dagelijks functioneren. Hoewel dit dimensies zijn op individueel niveau, kan hierbij ook gekeken worden vanaf een hoger macro niveau (zie figuur 2). Vanuit deze optiek kan een ontmoetingsplek invloed hebben op alle dimensies (van verbinding met de buurt tot toegang tot informatie).

Figuur 2. Integraal model Positieve gezondheid en leefomgeving, Louis Blok Instituut

⁶ 'Meer voor elkaar' Akkoord gemeente Tilburg 2022-2026

⁷ Nota Positieve Gezondheid 2020-2023: *Sterk van binnen, verbonden met buiten*. Gemeente Tilburg, 2020

2.4.3 Impactgericht subsidiëren

Als er voor de huur, exploitatie of programmering van een ontmoetingsplek een subsidie wordt aangevraagd, dan wil de gemeente Tilburg weten welke impact de initiatiefnemers ermee willen maken. Voor het aanvragen hiervan heeft de gemeente een handleiding opgesteld om te zorgen dat de beoogde activiteiten worden vergezeld door duurzame, maatschappelijke veranderingen⁸. Hierin worden handvatten beschreven voor de subsidieaanvrager (het beschrijven van het doel, partners, activiteiten, begroting etc.) en de kaders beschreven waarop de gemeente een subsidie beoordeelt. Zes thema's worden hiervoor beoordeeld van 1 (voldoet niet) tot 5 (voldoet volledig) namelijk: beleidskader, verbinding, beweging, kwaliteit, impact en financiële duurzaamheid.

2.5 Besluitvorming over vijf ontmoetingsplekken

Om meer duidelijkheid te verkrijgen over eerdere besluitvorming rondom ontmoetingsplekken, hebben we gekeken naar vijf gerealiseerde ontmoetingsplekken in Tilburg. In overleg met de gemeente is gekozen voor de volgende vijf locaties: Buurthuis Broekhoven, Wijkcentrum 'In de Boomtak', Doorbraakinitiatief Mascagni, De Reinevaer Woonkamer van de Kruidenbuurt (Reinevaarstraat), en Broedplaats WIJWest. Voor dit deskresearch hebben wij voornamelijk collegebesluiten, raadsstukken en beleidsmatige of juridische aanvullingen hierop geanalyseerd.

2.5.1 Informatie uit de beleidsstukken

In de dossiers zijn alle financiële bijdragen vanuit de gemeente veelal voorzien van dezelfde informatie. Het gaat dan met name om het beoogd effect van de ontmoetingsplek en het verband met het bestuurlijk kader of bestaande beleidsprogramma's. De besluiten zijn voorzien van een argumentatie. Natuurlijk staat het bedrag dat gefinancierd wordt duidelijk in de stukken. Ook staat er meestal uit welke programma's binnen de gemeente de bijdrage wordt gefinancierd. Denk hierbij dan aan PACT-middelen, leefbaarheid, volkshuisvestingsfonds, Focuswijken en sociale basis.

Als we naar de dossiers kijken dan zien we dat vier van de vijf initiatieven zogenaamde doorbraakinitiatieven van PACT zijn. Buurtcentrum In de Boomtak is dat niet. Dit burgerinitiatief is in 2011 gestart toen de gemeenteraadraad besloot het buurthuis te verkopen. De PACT-aanpak bestond toen nog niet.

2.5.2 Ontbrekende gegevens

Opmerkelijk is dat de risicoanalyse niet altijd in het dossier wordt weergegeven. Ook staat niet altijd duidelijk vermeld wie de eigenaar is van het betreffende pand. Informatie over de beoogde gebruikers van de ontmoetingsruimte staat niet systematisch in de dossiers. Historische informatie ontbreekt in de besluiten. Ook is het niet duidelijk of de portefeuillehouder, van de wijk waarin de ontmoetingsplek ligt, ook is de verantwoordelijke

⁸ Handleiding *Impactgericht Subsidiëren in de Gemeente Tilburg: Met elke stap naar een impactgerichte subsidie*, Avance Impact, Tilburg, 2021

bestuurder is. Ten slotte wordt niet vermeldt wat voor ontmoetingsplekken er al in de buurt zijn.

2.5.3 Tijdlijn

De meeste casussen kennen ontwikkelingen en besluiten in de afgelopen jaren. Op basis van de verkregen documenten hebben we onderstaande tijdlijn opgesteld. Wellicht is er nog een interne gemeentelijke archivering waardoor er een betere tijdlijn geschetst kan worden in de betreffende casussen.

		'11	'12	'13	'14	'15	'16	'17	'18	'19	'20	'21	'22	'23
1	Broekhoven											x	x	x
2	Boomtak	x	x	x										x
3	Mascagni											x	x	x
4	De Reinevaer											x	x	x
5	WijWest											x	x	

Tabel 1. Tijdlijn van de 5 casussen

2.5.4 Beknopte omschrijving van de vijf dossiers

Hieronder is een korte omschrijving per casus op basis van de beschikbare informatie te vinden.

Buurthuis Broekhoven – Bewonersinitiatief via de Raad

Buurtbewoners hebben een emotionele binding met een failliete voetbalkantine en willen deze omvormen tot buurthuis.

Start: Idee van buurtbewoner wordt opgepakt door het college

Doelgroep: voornamelijk jongeren, maar ook kinderen en ouderen

Bestuurlijk kader: PACT, Agenda Sociaal013, Bestuursakkoord 'Gezond en gelukkig Tilburg', Beleidsnota 'Samen een sterke basis'

Financiering: Reserve Incidentele Opgaven, PACT-aanpak

Betrokken partijen: Kwartiermaker, woningbouwvereniging, buurtondersteuners, CdT

Wijkcentrum In de Boomtak – Bewonersinitiatief

Nadat de gemeenteraad in 2011 heeft besloten dat het buurthuis gesloten wordt, heeft een actieve bewonersgroep een coöperatie opgericht.

Start: Buurtbestuur vraagt subsidie aan voor verduurzaming van pand

Doelgroep: Buurtbewoners

Bestuurlijk kader: Programma Leefbaarheid

Financiering: Restantbudget Kapitaallasten wijkgebouwen

Betrokken partijen: Wijkraad

Doorbraak initiatief Mascagni – Consortium en Bewonersinitiatief

Vanuit een samenwerking tussen woningbouwvereniging, vastgoedbedrijven en de gemeente Tilburg wordt een pand beschikbaar gesteld voor bewonersinitiatieven.

Start: BPD en VolkerWessels (ACT!), WonenBreburg en Gemeente Tilburg tekenen overeenkomst voor 4 ruimtelijke en maatschappelijke businesscases in Tilburg Noord.

Doelgroep: Buurtbewoners die door grootschalige MFAs niet worden aangesproken

Bestuurlijk kader: PACT, Wijkgericht Werken, Update stedelijke ontwikkelingsstrategie, Bestuursakkoord Gezond en Gelukkig Tilburg 2018-2022

Financiering: PACT, Parkeerinkomsten, vastgoedexploitatie, doorverkoop grondwaarde voor nieuwbouw, verdeling tussen de drie partijen.

Betrokken partijen: ACT!, WonenBreburg, Gemeente Tilburg

Reinevaer: Woonkamer van de Kruidenbuurt – Stichtingsinitiatief

Van een antikraakgebouw is een plek voor buurtinitiatieven gemaakt.

Start: Diverse ondernemers en basisscholen stellen gezamenlijke ruimte voor

Doelgroep: jong en oud

Bestuurlijk kader: PACT, Agenda Sociaal013, Bestuursakkoord 2018-2022, wijkgericht werken

Financiering: Huuropbrengsten, PACT middelen, volkshuisvestingsfonds, budget Focuswijken, werkbudget sociale basis voor buurtondersteuner

Betrokken partijen: Kwartiermaker, Stichting voor Elk wat wils, De Wolmuis, CdT

WIJWEST – Bewonersinitiatief

Na een bewonersprotest tegen de bestemming van een oude school is een buurtcentrum ontstaan.

Start: Via rechtszaak bij juridische afdeling binnen gekomen, dan naar Vastgoed en Veiligheid en Wijken

Doelgroep: Jong en oud

Bestuurlijk kader: PACT, wijkgericht werken, Beleidsnota 'Samen een sterke basis'

Financiering: Focuswijken, Uitvoeringsprogramma Sociale Basis, PACT

Betrokken partijen: Kwartiermaker, CdT

2.6 Samenvatting

Vanuit de literatuur wordt het belang van ontmoetingsplekken benadrukt. Jos van der Lans benoemt ontmoetingsplekken tot de huiskamer van de stad en een basisbehoefte van mensen. Hoewel het belang ervan niet onderschat wordt, zijn veel plekken in het verleden wegbezuinigd. Het onderscheid dat Movisie maakt tussen de verschillende lagen van de sociale basis (persoonlijk, gemeenschappelijk en institutioneel) laat de rol van de gemeente bij het faciliteren van ontmoetingsplekken zien. Ook toont Movisie de link met het versterken en ondersteunen van de sociale basis en daarmee de sociale veerkracht.

Beleidsmatig stuurt de gemeente Tilburg op bewonersparticipatie en de nieuwe wijkgerichte aanpak. De wens is op deze manier de inwoner voorop te zetten, en daarna de regels en het beleid. Doordat zoveel verschillende groepen een eigen ontmoetingsplek willen, is er niet genoeg ruimte beschikbaar om aan alle wensen te voldoen. De handleiding Impactgericht subsidiëren draagt bij aan het in kaart brengen van de impact bij nieuwe initiatieven.

De analyse naar de vijf bestaande ontmoetingsplekken leert dat de gemeente Tilburg bijdragen aan ontmoetingsplekken altijd heeft verbonden aan lopende en bestuurlijke programma's. Ontmoetingsplekken dragen vooral bij aan de sociale en participatieve doelstellingen. Daarnaast hebben ze met vastgoed, woonomgeving en leefbaarheid te maken. Financiering is vooral door PACT-middelen gerealiseerd, meestal gecombineerd met andere financieringsbronnen. Dossiervorming is niet geharmoniseerd of gestandaardiseerd, wellicht vanwege de verschillende startpunten van de vraag om een ontmoetingsplek. Het besluitvormingsformat is dat wel.

3 Gesprekken over de plekken

3.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk zijn we in gegaan op literatuur die onderschrijft dat ontmoetingsplekken in buurten van belang zijn. Zowel voor het ontwikkelen van netwerkwerkmogelijkheden voor bewoners én het realiseren van beleidsambities. In dit hoofdstuk gaan we in op de aanvullende lessen uit de beleids- en uitvoeringspraktijk van ambtenaren en uitvoerders.

We hebben naar aanleiding van de casussen gesproken met omgevingsmanagers, wijkregisseurs, programmamanagers en beleidsadviseurs van de gemeente Tilburg en diverse medewerkers van ContourdeTwern. Hierbij merkten we dat ieder met een andere bril naar de ontwikkelingen rond de ontmoetingsplekken kijken. Voor ons is dat een reden om ieder perspectief hieronder apart te presenteren, en uiteindelijk te integreren door in te gaan op de belangrijkste lessen uit hun praktijk.

3.2 ContourdeTwern

Professionals van ContourdeTwern (CdT) hebben verschillende deskundigheden. Enerzijds zijn er medewerkers die met het beheer en de exploitatie van wijkcentra en MFA's bezig zijn. Anderzijds zijn er experts in programmering in het sociaal domein, zowel generiek als voor specifieke doelgroepen.

De programmamedewerkers die we spreken, werken in wijken waarin onze casussen zich bevinden. Zij dragen met hun programma, gericht op specifieke doelgroepen als ouderen of jongeren, bij aan de uitvoering van het sociaal beleid: het versterken van de sociale basis.

Vanuit CdT moeten ontmoetingsplekken aan verschillende eisen en wetten voldoen. Nu zij niet betrokken worden bij het beheer van ontmoetingsplekken van bewonersinitiatieven, leeft de indruk dat niet altijd wordt voldaan aan deze kwaliteitseisen. Hierdoor ontstaan zorgen over de consequenties hiervan. Zo kan de veiligheid bijvoorbeeld in het geding raken. Daarnaast kan, in de praktijk, de experimentele status van nieuwe ontmoetingsruimten mogelijk zorgen voor oneerlijke concurrentie. Zo kunnen verschuivingen van groepen tussen plekken ontstaan.

Bij laagdrempelige ontmoetingsplekken wordt CdT niet altijd direct betrokken, alleen voor ondersteuning bij de programmering. Vanuit beheer en exploitatie worden ze nu niet meegenomen bij de initiatiefase. Dit kan de kans op het succes van een nieuwe ontmoetingsplek verlagen, volgens de medewerkers van CdT.

Tegelijkertijd wordt aangegeven dat CdT de nieuwe ontmoetingsplekken, die naast de wijkcentra en MFA's ontstaan, kan helpen met het opstarten (bijvoorbeeld door het opleiden van BHV-ers). Bij conflicten tussen groepen in buurten en wijken wordt ook beroep gedaan op CdT. Daarnaast bestaat er een wens om duidelijk bij de gemeente in

kaart te brengen waar CdT ingezet kan worden en bij kan helpen. Zo kunnen ambtenaren CdT op de juiste momenten inschakelen en eventueel werk verlichten.

3.3 De omgevingsmanagers

Als onderdeel van de afdeling Veiligheid en Wijken worden omgevingsmanagers en wijkregisseurs per wijk ingezet. Zij staan dichtbij de bewoners en weten wat er speelt. Terwijl de wijkregisseur praktisch in de wijk aan de slag gaat en vraagstukken ophaalt, staat de omgevingsmanager meer strategisch in de wijk. Hij of zij vormt de schakel tussen de wijk en de gemeente.

Vanuit het perspectief van de omgevingsmanagers zijn de casussen waarover we praten aanvullend op de wijkcentra en MFA's; ze vervullen niet dezelfde functie. De drempel van de reguliere locaties is om diverse redenen hoog voor bewoners. Zo worden de locaties gezien als een plek voor mensen met problemen doordat er veel professionele hulpverleners werken. Ook zijn de aanwezige groepen in deze wijkcentra vaak niet divers en in de praktijk veelal oudere, witte mannen en vrouwen, zo verwoorden de omgevingsmanagers van de verschillende wijken.

Bij vragen vanuit de wijk leggen de omgevingsmanagers verbinding met bestuurders, wijkregisseurs en andere actoren in de buurt. Verschillende omgevingsmanagers geven aan dat ze uiteindelijk zelf aan de slag gaan voor een buurtinitiatief, omdat ze niemand kunnen vinden ter ondersteuning. Hierbij geven ze ook het belang aan van kwartiermakers, omdat zij de eerste zaken organiseren die met het overnemen van het beheer of gebruik van een ruimte gepaard gaan. Ze vertellen dat de stap van een initiatief naar beheer en exploitatie van een ruimte behoorlijk groot is. Daar is expertise vanuit verschillende kanten bij nodig. Sommigen geven aan dat bewoners met name in kwetsbare buurten, nooit zelfstandig een plek kunnen exploiteren.

De inzet vanuit het programma Sociale basis wordt door verschillende omgevingsmanagers gemist. Vooral als de plek voor de betreffende doelgroep(en) gerealiseerd is, zouden de sociale doelen gerealiseerd moeten worden. CdT zien ze dan vooral als inhoudelijk expert voor het programma op de buurtlocatie. Sommige omgevingsmanagers stellen uiteindelijk zelf subsidieaanvragen voor ontmoetingsplekken op. Ook zijn zij vaak op zoek naar potjes om zaken zoals verduurzaming van de ontmoetingsplek rond te krijgen. Dit hoort in hun ogen niet bij hun rol en taak. Meerdere omgevingsmanagers spreken hierdoor de wens uit om een duidelijke rolverdeling tussen de afdelingen te hebben, en ook een gedeelde visie rondom de aanpak bij ontmoetingsplekken.

De PACT-aanpak heeft volgens sommigen gefaald doordat het van bovenaf of extern werd aangevlogen. Dit heeft gezorgd voor een gebrek aan overzicht en verdeeldheid tussen gemeente, bewoners en CdT.

Inclusie als criterium voor ontmoetingsplekken lijkt niet altijd te werken. De buurthuis kamers voor specifieke groepen zorgen juist voor toegankelijkheid voor bewoners welke anders niet bereikt worden. Ook geven de omgevingsmanagers aan dat sommige

groepen gaan niet goed samen, maar ondertussen wel behoefte aan buurtondersteuning hebben.

Sommige omgevingsmanagers maken gebruik van de wijktoets. Deze toets geeft inzicht over hoe een wijk scoort op verschillende dimensies, zoals sociaaleconomisch, fysiek of veiligheid. De omgevingsmanagers gebruiken echter lang niet altijd deze subjectieve en objectieve gegevens over de wijk. Samen met de partners zoals de woningcorporaties, de wijkraad en CdT weten omgevingsmanagers al heel goed wat er in de wijk speelt en wordt het dus makkelijk om in te schatten of een initiatief levensvatbaar is. Veelal komen ideeën van initiatieven ook via de wijkregisseurs bij de omgevingsmanagers terecht. Daarvoor maakt de wijkregisseur ook al een afweging om verder met de ontmoetingsplek te gaan, zoals hieronder verder wordt toegelicht.

3.4 De wijkregisseurs

De wijkregisseurs kennen de mensen en organisaties in de wijken waar zij werken. Ze begrijpen de vraag om ontmoetingsplekken. Volgens één van hen weet een minderheid van de bewoners in zijn wijk precies welke wegen te bewandelen om aan middelen voor activiteiten en plekken te komen. Het gros van de bewoners is onbekend met het organiseren, beheren of exploiteren van een ontmoetingsplek.

De samenwerking met CdT gaat volgens de wijkregisseurs vooral over begeleiding bij de inhoud van het buurtwerk en de programmering op de ontmoetingsplek. De activiteiten op deze plekken zijn een welkome aanvulling op de veelal vaste programmering in de wijkcentra of MFA's.

De wijkregisseurs pleiten voor meer buurtondersteuners: doe-kracht in de buurten vraagt om mensen die de wijken kennen. En er is behoefte aan maatwerk per wijk. Vanuit deze doe-stand vinden ze dat verschillende regels (en procedures van de gemeente) minder strak moeten worden toegepast. Als er bewonersinitiatief gewenst wordt, dan moet er ook een bepaalde mate van vrijheid gegeven worden, zo vinden zij. Daarnaast geven sommige wijkregisseurs aan dat de gemeente te ver weg staat van de bewoners, waardoor bewoners afkeer krijgen van gemeentelijke inbreng bij ontmoetingsplekken (of van CdT). Ze hebben hiervoor ook een oplossing: zichtbaarheid in de wijk. Als wijkregisseurs zijn zij aanwezig en worden daarom als 'mens' gezien, en niet als een afstandelijk instituut. Zo krijg je meer voor elkaar.

In de praktijk merken wijkregisseurs dat er vaak meer komt kijken bij een ontmoetingsplek dan de initiële subsidie. Allerlei praktische vragen zoals over te hoge energiekosten of het regelen van een WiFi punt, komen bij hen terecht. Voor deze facilitaire zaken is geen protocol aanwezig.

Met betrekking tot de afweging zijn wijkregisseurs vaak het eerste aanspreekpunt voor bewoners bij initiatieven. Zoals eerder benoemd bij de omgevingsmanagers, maken zij een afweging of het idee levensvatbaar is. Ondanks dat er geen standaardmethode is die alle wijkregisseurs gebruiken, hanteren zij wel een vergelijkbare formule. Zo kijken ze naar wat

er al aanwezig is in de buurt, hoeveel draagvlak er voor het idee is (buiten de initiatiefnemers) en hoe zelfredzaam de initiatiefnemers zijn. Daarna worden de juiste collega's van de juiste afdelingen bij elkaar gezocht om het initiatief verder te brengen. Hierbij blijkt dat zowel ruimtelijk, groen en sociaal betrokken moet worden. Daarnaast helpt het als de wijkregisseur al langer werkzaam is bij de gemeente, want dan is het gemakkelijker de weg naar de juiste collega's te bewandelen.

Ten slotte zit er veel diversiteit in het takenpakket van de wijkregisseur. Iedere wijk heeft zijn eigen kenmerken en de bewoners verschillen in mate van zelfredzaamheid. Dit vraagt altijd om maatwerk, zo geven zij aan.

3.5 Programma Sociale basis

Er zijn ook diverse gesprekken gevoerd met medewerkers van de afdeling Sociaal. Hieronder wordt hun blik vanuit het Programma Sociale Basis beschreven.

Ontmoetingsplekken zijn cruciaal voor de ambities van het programma Sociale basis, omdat zij relevant zijn voor het versterken van de zelf- en samenredzaamheid. Vanuit dit programma zijn niet altijd middelen beschikbaar om activiteiten op deze plekken te ondersteunen of bij te dragen aan huur of exploitatie. Als het gaat om nieuwe plekken zoals bij de casussen, dan wordt de afdeling Sociaal er vaak pas bij betrokken als de plek al gerealiseerd en bijvoorbeeld verbouwd is. Dit is dan mogelijk gemaakt uit tijdelijke middelen. Vervolgens onderzoekt Sociaal in overleg met de wijkwethouder, de omgevingsmanager en de partners hoe er inzet vanuit het sociale domein bij kan komen. De ambitie is om steeds te zoeken naar hoe een buurtinitiatief zijn eigen broek kan ophouden. In de praktijk blijken bewoners praktisch nooit geheel zelfstandig een buurtinitiatief te kunnen ondersteunen.

Doordat de afdeling Sociaal op verschillende momenten bij de ontwikkeling van een ontmoetingsplek worden ingevlogen is er bij diverse collega's gebrek aan overzicht. Ze weten niet welke afdelingen met welke accommodaties bezig zijn. Door veel verloop in het team gaat kennis over deze zaken weg, doordat het proces niet is vastgelegd. Zo worden er soms plekken toegezegd vanuit andere afdelingen of de raad, terwijl het sociaal domein dit niet kan waarmaken. Ten slotte wordt ook aangegeven dat de afdeling Sociaal (nog) niet mee wordt genomen bij gebiedsontwikkeling, ondanks dat het belangrijk is de blik van te integreren in de gebiedsplannen. Uit de gesprekken komt dus duidelijk naar voren dat er gebrek is aan integraliteit tussen de verschillende afdelingen binnen de gemeente. Buitenverbinders en het wijkgericht werken zouden hier een oplossing voor kunnen vormen. Zo kan de afdeling Sociaal aan de start van een ontmoetingsplek aansluiten en is er ook duidelijkheid over de rolverdeling en het eigenaarschap.

Op dit moment is er geen standaard afwegingskader vanuit sociaal. Vaak is het een persoonlijk proces waarbij een collega van sociaal op een bepaald moment in de afweging wordt ingeschakeld. Verschillende afwegingen worden genoemd, zoals het kijken naar de ruimte, functies, kostendekking en politieke gevoeligheid. Ook is het belangrijk om de buurt, het pand en de initiatiefnemers te analyseren. Daarnaast moeten er gesprekken

plaatsvinden met omgevingsmanagers, partners en CdT. Tenslotte nemen ze het politieke speelveld mee in de beslissing door contact te hebben met (wijk)wethouders. Uit de gesprekken werd niet duidelijk of en hoe deze afwegingen gedeeld worden met collega's.

Ten slotte geven de gesprekspartners aan dat de uitvoeringspartner, en inmiddels ook strategisch partner van het programma Sociale basis, CdT, in zijn opdracht nauwelijks ruimte heeft voor flexibiliteit. Vooral niet wanneer het om beheer en exploitatie van ruimtes gaat. De inkooprelatie met CdT is nu wel veranderd naar structureel en meer gelijkwaardig.

3.6 Programma Veiligheid en wijken

Ook vanuit het programma Veiligheid en wijken constateren medewerkers (omgevingsmanagers en wijkregisseurs) dat bewoners niet altijd beheer en exploitatie van een plek kunnen dragen. Zeker niet in kwetsbare buurten waar veel ouderen wonen bijvoorbeeld. 'Ze kunnen binnen no-time een kermis opzetten' zo formuleert een medewerker, maar om die te bestendigen ontbreken de capaciteiten.

Vanuit dit programma worden veelal kwartiermakers gefinancierd om een ontmoetingsplek te ontwikkelen of aan te passen aan de nieuwe gebruikers. Knelpunt hierbij is dat het lastig is aan geld te komen voor praktische zaken op zo'n plek.

Dit programma was de trekker van de eerder genoemde PACT-aanpak waarin vooral 'doorbraakinitiatieven' in aandachtswijken werden ondersteund. Inmiddels is het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid gelanceerd. De gemeente Tilburg doet hieraan mee met het als kwetsbaar gelabeld gebied Noord-West.⁹ Dit programma zet in op het verbeteren van de fysieke leefomgeving, het bieden van een beter perspectief voor jongeren en het vergroten van de veiligheid in deze kwetsbare wijken.

De relaties met CdT zijn goed en vooral op de sociale opgaven in de buurten gericht. De rol van CdT als mogelijk beheerder of exploitant van een ontmoetingsplek is niet bekend.

3.7 Afdeling Vastgoed

De afdeling Vastgoed werkt ten dienste van de zogenaamde primaire afdelingen. Dat betekent dat als het om sociaal beleid gaat, de afdeling Sociaal bepaalt wat de behoefte aan plekken is. Vastgoed realiseert de uitvoering en adviseert daarover. Vanuit Vastgoed wil men graag zo snel mogelijk in het proces betrokken worden. Binnen Vastgoed zijn er duidelijke kaders voor de afweging bij het toekennen van een ruimte. Hoewel er voortaan minder naar pure winst van een locatie wordt gekeken, moet het initiatief wel kostendekkend zijn. En als er wel verlies wordt geleden, is het vooral belangrijk om dat te verantwoorden. Hierbij zou de afdeling Sociaal kunnen helpen. Door de maatschappelijke impact van ontmoetingsplekken meetbaar te maken, zouden deze baten meegeteld kunnen worden bij de beslissing om een plek toe te kennen.

⁹ Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, *Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid*, 2022

Ook vanuit Vastgoed constateert men dat, hoewel het sociaal beleid gericht is op zelfredzaamheid, er toch blijvend ondersteuning nodig is; een burgerinitiatief kan niet altijd goed voor de fysieke plek zorgen. Er komen namelijk ook vaak aanvragen voor of over ontmoetingsplekken bij Vastgoed binnen. Dat kan via vier manieren: wethouders, bewoners, maatschappelijke partners of vanuit andere gemeentelijke afdelingen. Om hier een beslissing over te nemen is dan altijd een maatschappelijke partner of beleid nodig. De verwachting is dat er in de gebiedsgerichte teams zaken beter afgestemd zullen worden. Een aanbeveling vanuit vastgoed is dan ook: benoem mijlpalen en communiceer hierover.

Momenteel wordt er een maatschappelijke vastgoedtafel/kamer vanuit Vastgoed opgezet. Het doel van deze tafel is om ook tot een soort afwegingskader te komen, waaraan de afdeling Vastgoed binnenkomende verzoeken kan toetsen. Daarbij ondersteunt de Maatschappelijk Vastgoedtafel het gebiedsgericht werken door vraag en aanbod bij elkaar te brengen. Om te zorgen dat maatschappelijke baten worden meegenomen bij de beslissingen rondom aanvragen voor (maatschappelijk) vastgoed, is het de bedoeling dat collega's van de afdelingen Sociaal en Ruimte aan tafel schuiven. Maatschappelijk vastgoed is overigens breder dan de ontmoetingsplekken in de buurt. Het gaat ook om scholen, onderwijsgebouwen, sport en cultuur. Criteria voor de afweging vanuit Vastgoed kunnen zijn: legitimiteit, rendement en betrokkenheid.

3.8 Samenvatting

Alle gesprekspartners onderschrijven het belang van ontmoetingsplekken in de buurt als manier om de sociale basis te versterken. Ze constateren dat aanvragen om financiële ondersteuning vanuit bewonersinitiatieven op verschillende plekken binnen komen: bij de omgevingsmanagers, de wijkregisseurs, de medewerkers van CdT, de medewerkers van Vastgoed of Sociaal, of via de politiek (raadsleden en wethouders). Hierna worden er wél afwegingen gemaakt, voor een initiatief verder wordt gebracht. Deze afwegingen worden echter niet breed gedeeld of expliciet gemaakt. Voorbeelden van benoemde afwegingen zijn het onderzoeken van het draagvlak onder de bewoners, andere ontmoetingsplekken in de buurt, de financiële mogelijkheden, de benodigde ondersteuning en het politieke speelveld. Per afdeling verschilt het perspectief waarin een afweging wordt gemaakt. Waar Vastgoed voornamelijk kijkt naar de financiële middelen bij een aanvraag, neemt Sociaal bijvoorbeeld ook politieke gevoeligheid mee in haar afweging.

Vanuit de professionals in de buurten is vooral de vraag om doe-kracht relevant. Zij hebben liever inzet bij de uitvoering van bewonersinitiatieven dan uitgebreide analyses of afwegingen. Vanuit de afdelingen Sociaal en Vastgoed is er voornamelijk vraag naar overzicht en duidelijkheid. Alle partijen geven aan behoefte te hebben aan een gedeelde visie en duidelijke communicatie over de rolverdeling bij ontmoetingsplekken.

Daarnaast constateren we dat het sociaal beleid gericht is op zelfredzaamheid maar dat in de praktijk de bewoners in kwetsbare wijken niet zelf de initiatieven kunnen formaliseren, een ontmoetingsplek beheren en exploiteren. Meer inzet ter ondersteuning hiervan vanuit het sociaal beleid is wenselijk. Daarbij valt op dat er geen apart budget beschikbaar is voor

kleinschalige ontmoetingsplekken vanuit het programma Sociale basis, wat (langdurige) financiering bemoeilijkt.

4 Beschouwing

Na het analyseren van de literatuur, de beleidsdocumenten en de gesprekken met de ambtelijke medewerkers ontstaat er een beeld van de omgang met ontmoetingsplekken binnen de gemeente. Door deze verschillende blikken te integreren komen wij tot de onderstaande inzichten en aanbevelingen.

4.1 Inzichten

Concluderend zien we dat het gevoerde beleid gericht is op participatie en bewonersinitiatief. In de praktijk leidt dit ook tot diverse initiatieven van bewonersgroepen. Dit betekent dat de behoefte aan nieuwe ontmoetingsplekken een blijvend verschijnsel is. Doordat bewoners via verschillende wegen in contact met de gemeente komen (wijkregisseur, CdT of wethouder) is het waarschijnlijk dat de verzoeken op verschillende wegen blijven binnenkomen. Hierna worden vanuit de verschillende gemeentelijke afdelingen wél afwegingen gemaakt, alleen worden deze vaak individueel (of binnen een afdeling) genomen en niet gedeeld of gestandaardiseerd. Belangrijke afwegingen zijn de beoordeling van het draagvlak, de buurt, de initiatiefnemers, het programma, de financiering en het politieke speelveld.

Daarnaast is het goed om onderscheid te maken tussen ontmoetingsplekken in de handen van CdT en laagdrempelige bewonersinitiatieven. Om de ontmoetingsplek zo laagdrempelig mogelijk te houden, lijkt het een voorwaarde dat de exploitatie niet door CdT wordt georganiseerd. Dit hoeft niet tot concurrentie te leiden, als er andere behoeften worden vervuld of andere groepen worden bediend. Wél is het belangrijk om CdT mee te nemen in deze besluiten en hier transparant over te communiceren, zodat de nieuwe plek door alle partijen wordt gedragen. Hierbij is het goed om aan te stippen dat een ontmoetingsplek ook waardevol kan zijn als het slechts één groep bewoners bediend. Dit is voornamelijk het geval als een specifieke groep anders helemaal níet wordt bereikt.

Ten slotte is het verstandig om stil te staan bij de lange termijnvisie van een ontmoetingsplek. Na het opstarten van een ontmoetingsplek is er namelijk blijvend ondersteuning nodig. Hoewel de zelfredzaamheid verschilt per wijk, zal deze in de praktijk (vaak) niet geheel zelfstandig worden.

4.2 Aanbevelingen

Geen toezegging aan bewoners zonder afweging

De praktijk dat verzoeken over het vinden, ontwikkelen of exploiteren van ontmoetingsplekken op verschillende manieren bij de gemeente binnenkomen, zal niet gemakkelijk veranderen. Wél is het belangrijk dat afzonderlijke afdelingen, het gemeentebestuur en de gemeenteraad niet zomaar toezeggingen doen aan bewonersgroepen. Dat vormt een risico op conflict als de toezegging uiteindelijk, getoetst aan beleids- en afwegingskaders, tegenvalt. Daarom moet er vóór toezegging overleg

hebben plaatsgevonden binnen de gebiedsteams, en in ieder geval Sociaal betrokken worden.

Visie en integraliteit

De ontwikkeling naar integrale gebiedsteams lijkt de aandacht voor integrale afwegingen voorafgaand aan besluitvorming over toekenning van middelen, steun of plekken te verbeteren. Verschillende programma's kunnen relevante inbreng voor de afwegingen bieden. Ook de diverse blikken op de buurt kunnen de afweging versterken. Gezamenlijk horen de verschillende afdelingen binnen de gemeente een visie, aanpak en eigenaarschap te delen.

Ruimte voor maatwerk

Het proces van afwegingen over het al of niet ondersteunen van ontmoetingsplekken voor bewonersinitiatieven kan nooit een blauwdruk zijn. Het is immers geen lineair proces, zo blijkt uit de verschillende casussen. Wel kan het raadzaam zijn de afwegingen transparant per wijk bij te houden, zodat de gebiedsteams overzicht over het betreffende gebied houden.

Extra ondersteuning aan bewoners

Er is meer ondersteuning nodig voor het faciliteren van bewonersgroepen die zelf regie over een ontmoetingsplek willen voeren. We denken hierbij vooral aan uitvoeringskracht om subsidies aan te vragen, exploitatie van een plek rond te krijgen en de noodzakelijke aanpassingen vanuit wet- en regelgeving te coördineren.

Inschakelen van ContourdeTwern

CdT zou in de uitvoeringsopdracht van de gemeente Tilburg ruimte moeten krijgen om nieuwe bewonersinitiatieven (conform het eigen beleid) te ondersteunen. Ook kan CdT worden betrokken bij laagdrempelige initiatieven waar ze zelf de exploitatie niet op zich nemen. Als onderdeel van de wijk kunnen zij namelijk meehelpen bij programmering en beheer. Zelf zou CdT zich sterker kunnen profileren naar de gemeente op hun capaciteit op het gebied van beheer en exploitatie. Zoals figuur 1 (illustratie van Movisie) al liet zien is de plek die door bewoners wordt beheerd een andere schakel in de sociale basis dan het reguliere accommodatiebeheer.

Menselijk maat in de wijk

Om te zorgen dat een nieuwe ontmoetingsplek laagdrempelig blijft, moeten de medewerkers vanuit CdT en de gemeente herkenbaar blijven. Wijkregisseurs en buurtondersteuners zijn bekenden in de buurt. Zorg voor een menselijke maat in beslissingen rondom nieuwe ontmoetingsplekken door een bekend gezicht voor bewoners in te zetten. Zo ontstaat er minder weerstand onder buurtbewoners.

Het meten van maatschappelijke impact

Vanuit verschillende kanten is geopperd dat maatschappelijke impact van investeringen gemeten zou moeten worden. Dat zou een beter zicht bieden op de kosten- en batenanalyse van de investering in een ontmoetingsplek.

Structureel financiering beschikbaar stellen voor laagdrempelige bewonersinitiatieven

Op dit moment is er vanuit Sociaal geen standaard financiering beschikbaar voor laagdrempelige initiatieven. Hierdoor is er geen ruimte om deze plekken structureel te ondersteunen. Door hiervoor budget te reserveren, kan ook vanuit Sociaal hieraan worden bijgedragen. Aangezien de inzet van bewoners ook fluctueert op lange termijn, is er dan ook meer ruimte om flexibel te ondersteunen, indien nodig.

4.3 Naar een afwegingskader

Verschillende noties uit de bestudeerde literatuur werden onderschreven in de gesprekken die we hebben gevoerd. Op basis hiervan hebben we een groslijst aan vragen opgesteld. Deze hebben we ingedeeld naar het niveau waarop deze vragen het meest van belang zijn.

We hebben dit gevisualiseerd in de infographic Dialoog Ontmoetingsplek. Hierbij is vooral belangrijk dat deze als basis voor gesprekken en afwegingen kan dienen. In het volgende hoofdstuk lichten we deze infographic verder toe.

5 Dialoog Ontmoetingsplek

In dit hoofdstuk wordt alle kennis uit de voorafgaande hoofdstukken samengevoegd tot één afwegingskader ‘Dialoog Ontmoetingsplek’. Hierbij moeten we wel een aantal kanttekeningen plaatsen.

Ten eerste is de vraag voor *wie* Dialoog Ontmoetingsplek het meest bruikbaar is. Naar aanleiding van de gesprekken met de medewerkers van de gemeente Tilburg lijken de toekomstige gebiedsteams het meest geschikt om dit afwegingskader te gebruiken. De meeste wijkregisseurs geven zelf namelijk aan goed te weten welke initiatieven zij doorzetten, maar het grootste gemis is de interne schakel daarna. Daarom staat niet één afdeling of individu als gebruiker centraal, maar juist de integraliteit bij het gebruik van Dialoog Ontmoetingsplek. De initiatiefnemers zelf vormen niet de doelgroep van deze dialoog; de deelnemers aan de dialoog vertalen zelf de onderwerpen naar het specifieke initiatief.

Ten tweede is het goed om vast te stellen *wanneer* Dialoog Ontmoetingsplek het beste ingezet kan worden. Met het oog op de gebiedsteams, zou een nieuw initiatief hier het eerst besproken moeten worden aan de hand van de praatplaat. Of een bewonersidee nu via Vastgoed, Veiligheid en Wijken of een wethouder binnenkomt maakt niet uit, hierna moet het initiatief integraal gedragen worden. In de praktijk is het wel mogelijk dat de afdeling Veiligheid en Wijken al een voorselectie maakt van welke initiatieven in de gebiedsteams worden besproken. Als er bijvoorbeeld in de basis al te weinig draagvlak in de buurt is, heeft de plek onvoldoende bereik om te slagen. Daarnaast is Dialoog Ontmoetingsplek bruikbaar op meerdere momenten in het proces. Zowel aan het begin, als tussentijds en ter evaluatie.

Ten derde is het afwegingskader *géén blauwdruk*. Er is géén standaard volgorde van afwegingen, maar het is belangrijk om *alle* vragen te stellen. Ook is de volgorde afhankelijk van de fase waarin een buurtinitiatief en een mogelijke ontmoetingsplek zich bevindt. Zo zijn sommige vragen al beantwoord, terwijl andere relevanter zijn. Dit heeft ook te maken met de fase waarin het initiatiefnemers zich bevinden. De inzet en inbreng van inwoners fluctueert namelijk in de loop van de tijd. Zo laveert het initiatief tussen fasen waarin het initiatief door, met of voor bewoners gedragen wordt.

De Dialoog Ontmoetingsplek is een afwegingskader waarin op drie niveaus vragen worden gesteld: strategisch (lange termijn), tactisch (korte en middellange termijn) en operationeel (korte termijn). In de infographic zijn de diverse vragen te vinden.

INITIATIEF

STRATEGISCH

PUBIEK BELANG

- Waar draagt de plek aan bij (groen, sociaal, veiligheid)?
- Welk publiek belang wordt behartigd in de wijk?

BESTUURLIJKE VERANTWOORDING

- Welke bestuurlijke doelstelling wordt gehaald (impact)?
- Welke maatschappelijke opgave sluit hierbij aan (outcome)?
- Wat is het beoogde effect van de ontmoetingsplek (output)?
- Hoe en wanneer wordt er geëvalueerd?

STRATEGISCH

Afwegingen op basis van lange termijnvisie

TACTISCH

Kijken naar de omgeving van het initiatief en zoeken naar wegen om de doelen op korte en middellange termijn te realiseren

OPERATIONEEL

Concrete producten, rolverdeling en acties op de korte termijn

TACTISCH

DRAAGVLAK

- Wie wil de plek gebruiken?
- Is er genoeg draagvlak in de wijk (buiten de initiatiefnemers)?
- Wat verwachten de initiatiefnemers?
- Wat is de organisatiekracht van de initiatiefnemers zelf?
- Welke rol hebben de initiatiefnemers (ook op lange termijn)?

DOELGROEPEN

- Voor wie is de plek?
- Hoe groot is de beoogde doelgroep?
- In hoeverre worden doelgroepen uitgesloten?

BUURT EN WIJK

- Wat is de bewonerssamenstelling in de wijk?
- Welke plekken zijn er al voor ontmoeting en voor wie?

PROCESBEGELEIDING

- Wie neemt de (interne) leiding over deze locatie?
- Wie is de schakel tussen bewoners en gemeente?
- Is er een kwartiermaker?
- Waarmee en hoe lang ondersteunen we de bewoners?

KOSTEN EN BATEN

- Wie organiseert de subsidie?
- Hoeveel subsidie is er nodig (ook op lange termijn)?
- Aan welke criteria moet de subsidie voldoen?
- Staan de kosten in verhouding met het aantal geholpen bewoners?
- Wordt er tijd en geld beschikbaar gesteld voor experimenteer ruimte in de initiatiefase?
- Is de plek financieel duurzaam?
- Wat zijn de maatschappelijke baten?

RISICO'S

- Wat zijn de financiële risico's?
- Hoe zorgen we voor continuïteit?
- Hoe hanteren we conflicten in de buurt of tussen partijen?
- Welke actie ondernemen we in tijden dat de bewonersparticipatie lager is?

REGELS OF WETGEVING

- Wat is het bestemmingsplan van de locatie of wijk?
- Wat zijn verplichte eisen waar de locatie aan moet voldoen?
- Aan welke veiligheidsregels moet worden voldaan?

OPERATIONEEL

BEHEER

- Wie beheert op de locatie en regelt facilitaire zaken?
- Wie is eigenaar van het pand?
- Met welke partijen wordt het beheer gedeeld?

PROGRAMMA

- Welke activiteiten gaan er op de plek plaatsvinden?
- Welke bijdrage wordt aan positieve gezondheid geleverd?

INTERNE VERDELING

- Wie zit er in het gebiedsteam?
- Wie is de kartrekker en wie onderhoudt contact met de initiatiefnemers?
- Welke afdelingen of experts zijn betrokken?
- Wie heeft welke verantwoordelijkheden?
- Wie legt verantwoording af (tussentijds, financieel en inhoudelijk)?

SAMENWERKING

- In hoeverre wordt er samengewerkt met de pandeigenaar?
- Hoe wordt samengewerkt met CdT?
- Hoe wordt samengewerkt met woningcorporaties?
- Hoe wordt samengewerkt met andere partijen?

INSTRUCTIES VOOR GEBRUIK

Wat?

Deze dialoog dient als gesprekstool om binnen de gemeente te overleggen over (bewoners)initiatieven rondom laagdrempelige ontmoetingsplekken.

Wie?

De gebiedsteams of ambtenaren van verschillende afdelingen.

Waarom?

Om een overwogen, integrale beslissing te onderbouwen over het toekennen en beheren van een ontmoetingsplek.

Wanneer?

Vóór het toekennen, tijdens de realisatie en bij de evaluatie van een ontmoetingsplek.

Hoe?

Deze gesprekstool is géén blauwdruk en er is geen specifieke volgorde waarin de vragen gesteld moeten worden. Dit is afhankelijk van de fase waarin de plek zich bevindt en hoeveel inzet er aanwezig is vanuit de bewoners. Belangrijk is om alle vragen in de loop van de tijd besproken te hebben.

HET **pon | telos**

OPGERICHT IN
1947

GEVESTIGD IN
TILBURG

KENNISONDERNEMING

STICHTING ZONDER WINSTOOGMERK

AANTAL MEDEWERKERS

30

INTENSIEVE SAMENWERKINGEN

MET UNIVERSEITEN EN ANDERE
KENNISINSTELLINGEN

SPECIFIEKE THEMA'S

- > VEERKRACHT
- > RUIMTE EN ENERGIE
- > OMGEVING
- > ARBEID
- > CULTUUR
- > ERFGOED
- > MIGRATIE
- > PARTICIPATIE
- > JEUGD
- > STURING

ONZE OPDRACHTGEVERS

- > PROVINCIES
- > GEMEENTEN
- > ZORG- EN WELZIJNSINSTELLINGEN
- > FONDSEN

HET
pon | telos

Over het PON & Telos

Maatschappelijke besluitvorming verbeteren

Wij zijn een sociale kennisonderneming in het hart van de samenleving. We beschouwen het als onze opdracht om maatschappelijke besluitvorming te verbeteren. Dat doen we door wetenschappelijke kennis met kennis van de praktijk te verbinden. We zijn van data, feiten en cijfers, maar geven die altijd een gezicht. Waarbij iedere stem telt. Voorkeuren en meningen halen we op, onderzoeken we, analyseren we en duiden we. Met prikkelende aanpakken en innovatieve methoden. Daarbij zijn we altijd gericht op duurzaamheid: de harmonieuze verbinding tussen sociale, ecologische en economische doelstellingen. Zo dragen we bij aan de kwaliteit van samenleven, nu en in de toekomst.

Met een multidisciplinair en creatief team van bijna 30 adviseurs en onderzoekers werken we vooral voor lokale en regionale overheden in Nederland (met een sterke kennispositie in Noord-Brabant), maar ook voor corporaties, banken, zorg- en welzijnsinstellingen, fondsen en maatschappelijke organisaties. We werken daarbij intensief samen met universiteiten en andere kennisinstellingen en zijn officieel partner van Tilburg University. Met onze kennis en inzichten adviseren we beleidsmakers en bestuurders. Zodat ze afgewogen keuzes kunnen maken. Zodat ze bestuurlijk kunnen vernieuwen. En zodat ze een positieve impuls kunnen geven aan de samenleving van morgen.

Stationsstraat 20c
5038 ED Tilburg
+31 (0)13 535 15 35
info@hetpon-telos.nl
hetpon-telos.nl